

SVENSK EXEGETISK ÅRSBOK
86

På uppdrag av Svenska Exegetiska Sällskapet
utgiven av Blaženka Scheuer

Lund 2021

Redaktionskommitté:

Utgivare och redaktör: Blaženka Scheuer (blazenka.scheuer@ctr.lu.se)

Redaktionssekreterare: David Davage (david.davage@altutbildning.se)

Recensionsansvarig: Gunnar Samuelsson (gunnar.samuelsson@lir.gu.se)

Tobias Hägerland (tobias.hagerland@lir.gu.se)

Mikael Larsson (mikael.larsson@teol.uu.se)

Rikard Roitto (rikard.roitto@ehs.se)

Miriam Sellén (miriam.sellen@teol.uu.se)

Lena-Sofia Tiemeyer (l.s.tiemeyer@abdn.ac.uk)

Prenumerationspriser:

Sverige: SEK 200 (studenter SEK 100)

Övriga världen: SEK 300

Frakt tillkommer med SEK 100. För medlemmar i SES är frakten kostnadsfri.

SEÅ beställs hos Svenska Exegetiska Sällskapet via hemsidan, eller hos Bokrondellen (www.bokrondellen.se). Anvisningar för medverkande återfinns på hemsidan eller erhålls från redaktionssekreteraren (david.davage@altutbildning.se). Manusstopp är 1 mars.

Tidskriften är indexerad i Libris databas (www.kb.se/libris/), samt ATLA Religion Database®, publicerad av the American Theological Library Association, 300 S. Wacker Dr., Suite 2100, Chicago, IL 60606, e-mail: atla@atla.com, webb: www.atla.com och Religious and Theological Abstracts.

Omslagsbild: Adobe Stock 279358022, standardlicens

Design: David Davage

Tryckt med bidrag från Samfundet Pro Fide et Christianismo
(kyrkoherde Nils Henrikssons stiftelse)

Svenska Exegetiska Sällskapet
c/o CTR Lux Lunds Universitet
Box 192 Att: Blaženka Scheuer
22100 Lund

www.exegetiskasallskapet.se

ISSN 1100-2298

Lund 2021

Tryck: Bulls Graphics, Halmstad

Innehåll

EXEGETISKA DAGAR 2020

Exegetiska föredrag

<i>Nässelqvist, Dan</i> , Aural Clues as Guides to the Interpretation of New Testament Texts	1
<i>Vayntrub, Jacqueline</i> , Hearing the Voice of Biblical Poetry	20
<i>Wikander, Ola</i> , L's and S's in the Land of Israel: 'Ereš Yiśrā'el, Jeremiah 10:11, Isaiah 1:5, and Lateral and Breathy Snake Killing	39

Pedagogiska föredrag

<i>Davage, David, Tobias Hägerland, Blaženka Scheuer och Åke Viberg</i> Att undervisa i exegetik under pandemin: några praktiska reflektioner	73

ARTIKLAR

<i>Cook, John Granger</i> , Paul, σκύβαλα, and the Boscoreale Cups	83
<i>Eidevall, Göran</i> , Bertil Albrektson in memoriam (1929-2021)	109
<i>Landgren, Martin</i> , Vad spelar det för roll att Paulus är förundrad? Galaterbrevet 1:6 i ett klassiskt epistolärt perspektiv	113
<i>Sanfridson, Martin</i> , Are Circumcision and Foreskin Really Nothing? Re-Reading 1 Corinthians 7:19 and Galatians 5:6; 6:15	130
<i>Wasserman, Tommy</i> , A New Leaf of Constantine Theologites the Reader's Lectionary in Uppsala University Library (Fragm. ms. graec. 1 = Greg.-Aland L1663)	148

RECENSIONER

<i>Bautch, Richard J., Joachim Eck och Burkard M. Zapff. Isaiah and the Twelve: Parallels, Similarities, and Differences</i> (Lena-Sofia Tiemeyer)	167

Bezzel, Hannes, <i>Saul: Israels König in Tradition, Redaktion und früherer Rezeption</i> (Lena-Sofia Tiemeyer)	170
Bezzel, Hannes och Reinhard G. Kratz. <i>David in the Desert: Tradition and Redaction in the "History of David's Rise"</i> (Lena-Sofia Tiemeyer)	174
Brosius, Maria, <i>A History of Ancient Persia: The Achaemenid Empire</i> (Dag Oredsson)	178
Charlesworth, James H. (red.), <i>The Unperceived Continuity of Isaiah</i> (Stefan Green)	180
Frevel, Christian, <i>Medien im antiken Palästina</i> (Stig Norin)	184
Koenig, Sara M., <i>Bathseba Survives</i> (Lena-Sofia Tiemeyer)	189
McKnight, Scot och B. J. Oropeza (red.), <i>Perspectives on Paul: Five Views</i> (Mikael Tellbe)	192
Moore, Stephen, <i>Gospel Jesuses and Other Nonhumans: Biblical Criticism Post-Poststructuralism</i> (Joel Kuhlin)	196
Sander, Paul J. <i>Alternate Delimitations in the Hebrew and Greek Psalters: A Theological Analysis</i> (David Davage)	200
Satran, David, <i>In the Image of Origen: Eros, Virtue, and Constraint in the Early Christian Academy</i> (Carl Johan Berglund)	204
Thiede, Barbara, <i>Male Friendship, Homosociality, and Women in the Hebrew Bible: Malignant Fraternities</i> (Lena-Sofia Tiemeyer)	208
Weber, Beat, <i>Werkbuch Psalmen. I: Die Psalmen 1 bis 72; II: Die Psalmen 73 bis 150; III: Theologie und Spiritualität des Psalters und seiner Psalmen</i> (David Davage)	212

tel 1–6 beskriver Bezzel här processen i kronologisk ordning, från dess ringa början i 1 Sam 9–10, via de olika utökade versionerna i Samuelsböckerna och den förkortade varianten i 1 Krön, till dess tidiga judiska reception i Syr, Qumran, Pseudo-Filon, och Josefus.

Bezzels gedigna bok visar en djup förståelse för bibeltexten och är skriven i kritisk dialog med relevant sekundärlitteratur. Den har regelbundna sammanfattningar och tyskan är lättförståelig, såtillvida att Bezzel sätter punkt med jämna mellanrum och hans meningar har oftast färre än två bisatser. Det finns även ett användbart appendix där de olika redaktionslagrarna i de relevanta bibeltexterna är utmärkta.

Lena-Sofia Tiemeyer, Örebro teologiska högskola

HANNES BEZZEL OCH REINHARD G. KRATZ
*David in the Desert: Tradition and Redaction in
 the "History of David's Rise"*

BZAW 514, Berlin: de Gruyter, 2021, inbunden, viii + 353 sidor, 1322 kr,
 ISBN: 9783110604061

Denna noggrant utformade och redigerade samlingsvolym, det publicerade resultatet av en konferens vid Friedrich-Schiller-Universität Jena 2018, innehåller 15 artiklar som alla diskuterar aspekter av vad som traditionellt brukar kallas "Davids väg mot makten", det vill säga materialet i 1 Sam 16–2 Sam 5. Tio av artiklarna är skrivna på engelska och fem på tyska (där vissa, men inte alla, även har en kort sammanfattning på engelska). Fokus ligger på historiska och texthistoriska frågor, med distinkt tonvikt på de senare. Tillsammans diskuterar artiklarna två relaterade frågeställningar:

1) Texterna om David in 1–2 Samuelsböckerna är utan tvekan baserade på flera olika källor och påvisar multipla textlager och det råder inga som helst tvivel om att den slutliga texten i MT är ett resultat av en rad olika redigeringar. Dock råder det större oenighet än någonsin hur textens gradvisa tillkomst kan rekonstrueras.

2) Den senaste tidens arkeologiska fynd från järnåldern kräver en mer nyanserad diskussion av historiciteten bakom Bibelns bild av kung

David. Är det överhuvudtaget möjligt att rekonstruera ett historiskt förlopp bakom Bibelns beskrivning av Davids väg till makten och, om detta skulle vara fallet, vilka metoder bör vi använda oss av i våra rekonstruktioner? Mer specifikt, hur kan arkeologiska artefakter och text-historiska teorier tillsammans bidra till en ökad förståelse för den historiske kung David och traditionerna runt honom?

Ett antal artiklar är tillägnade historiska och arkeologiska frågor. Omer Sergi vidhåller, med tanke på de arkeologiska artefakter från järnåldern som hittats i Benjamin och runt Jerusalem, att traditionerna runt Saul och David har traderats av Jerusalembaserade skrivare, samt att den historiska situation som beskrivs i Samuelsböckerna speglar en geopolitisk situation före 840 f.Kr. På samma sätt hävdar Sara Kipfer att beskrivningen av filistéerna i det äldsta materialet i 1 Sam 27:1–12* reflekterar situationen i Negev på 1000- och 900-talet f.Kr. I skarp kontrast menar Mahri Leonard-Fleckman att den åtskillnad mellan israelitiska och filisteiska geopolitiska områden som görs i 1 Sam 27 stämmer dåligt överens med den bild som arkeologi ger angående förhållandena i Levanten från den tidiga bronsåldern. Vi bör därför ifrågasätta till vilken utsträckning 1 Sam 27 är baserad på tidiga källor.

Ytterligare två artiklar behandlar materialet om filistéerna i 1 Sam 27–29, men dessa ligger närmare redaktionskritik än historia. Georg Hentshel argumenterar att texterna i 1 Sam 21 och 27–29 om Davids tid hos Akish, kungen i Gat, tillsammans fungerar som en litterär ramberättelse kring materialet om Davids tid på flykt. I deras slutliga form är båda texterna produkter av 600-talet f.Kr. I en jämförande studie med Esarhaddons inskriptioner diskuterar Carl Ehrlich samma material och når samma slutsats. Ehrlich förespråkar att textens slutliga form bör dateras till Josias regeringstid.

Merparten av artiklarna diskuterar dock den gradvisa tillkomsten av texterna om Davids väg till makten. Här hittar vi en rad olika tankesätt, alla välkända från studiet av Pentateuken. Om vi börjar med *Dokumentenhypothese* (källkritik), anser Jeremy Hutton att texterna om David i 1–2 Sam är baserade på olika texter som var för sig utgör

självständiga och koherenta källor. I sin artikel vidareutvecklar Hutton sin teori, först publicerad i monografin *The Transjordanian Palimpsest*, om HDR1 och HDR2 ("History of David's Rise") som två självständiga källor som båda beskriver Davids väg till makten. Hutton prövar här denna teori på 1 Sam 21–22 och fastslår att 21:2–10 och 22:6–23 utgör två självständiga källor som sekundärt har sammanförts.

Andra artiklar faller inom ramen för *Fragmentenhypothese*, det vill säga att den slutgiltiga texten är baserad på fragment. Enligt detta tankesätt har vi inte fullständiga berättelser utan bara mindre delar, av olika längd, av ursprungliga källor. Walter Dietrich hävdar, i enlighet med denna tolkningsmodell, att berättelserna om David i 1–2 Sam är grundade på två större samlingar, en innehållande berättelser om Saul och en om David, samt ett antal kortare och självständiga berättelser. Dessa fogades samman på 700- och 600-talet f.Kr.

Ytterligare andra artiklar vilar på *Ergänzungshypothese*, det vill säga en kompromiss av de båda andra modellerna, där vi har en huvudkälla som senare, genom flertaliga och konsekutiva redaktioner, har utvidgats. Hannes Bezzel isolerar vad han anser vara de äldsta texterna i 1 Sam 14–2 Sam 5. Han föreslår, med hjälp av 1 Sam 18, en modell för hur dessa texter gradvis har vuxit fram och ändrat karaktär, för att slutligen resultera i den text som vi har idag. Reinhard Müller hänvisar till en liknande modell när han analyserar 1 Sam 23. Enligt honom tillhör endast delar av 1 Sam 23:1–2, 5, och 13 det ursprungliga textlagret, i vilket David beskrivs som ledaren av ett *hapi*-liknande gäng, medan resten av kapitel 23 är resultatet av *Fortschreibung*. Cynthia Edenburgs artikel faller också i denna kategori. Hon jämför historien om Davids väg till makten med utombibliska texter och påvisar att vildmarksmotivet, framstående i 1 Sam 21–26, inte återfinns i parallella mesopotamiska berättelser om hjältar som tvingas i landsflykt. Hon konkluderar att 1 Sam 27 ursprungligen följde direkt efter 1 Sam 19 (daterad till 600-talet f.Kr.), emedan materialet i kapitel 20–26 är resultatet av konsekutiva redaktioner.

Två andra artiklar undersöker två utav de många parallella berättelser som finns i 1 Sam. Båda artiklarna överlägger huruvida en ursprunglig berättelse har utvidgats eller huruvida två ursprungliga berättelser har förts samman. Natan Evron väljer den första linjen i sin diskussion av de två berättelserna om sifternas i 1 Sam 23:19–24a och 26:1. Enligt Evron var detta ursprungligen två delar av samma berättelse. Denna berättelse omvandlades sedan, genom *Fortschreibung*, till två parallella men olika berättelser. Till skillnad mot honom vidhåller Alexander A. Fischers att 2 Sam 24 och 26 ursprungligen var två skilda berättelser som, genom strategiska redaktionella tillägg, har förvandlats till paralleller.

Två artiklar tolkar materialet i 1–2 Sam i dess vidare litterära kontexter. Graham Auld analyserar den slutgiltiga texten i 1 Sam 16–2 Sam 5, dess retoriska mål, och dess förhållande till materialet om Salomo, Rehoboam, och Jerobeam i Kungaböckerna. Peter Porzig går ytterligare ett steg längre och diskuterar hur Qumrantexterna om David står i kontinuitet med och är en del av en längre tolkningshistoria. Han belyser hur dessa senare texter vidareutvecklar de teman om ”musikern David” och ”stridsmannen David” som påbörjats i 1 Sam 16 och 17.

Ronnie Goldstein börjar där de andra slutar så till vida att han diskuterar hur redaktionskritiska teorier kan hjälpa oss tolka enskilda bibelställen. Han argumenterar i sin textkritiska analys av 1 Sam 20:41 att uttrycket *עַד דּוֹד הַגְּדִיל* bör tolkas som en felläsning av en ursprunglig text *עַד בּוֹר הַגְּדוֹל* (jfr 1 Sam 19:22). Detta uttryck är i sin tur ett redaktionellt tillägg som ämnade skapa geografisk kontinuitet.

Allt som allt är detta en mycket värdefull samlingsvolym. Även om jag inte håller med om alla teorier (det är omöjligt att göra då de motsäger varandra) har jag lärt mig mycket. Alla artiklarna är mycket metodiskt välgrundade. Artiklarna fyller dessutom innehållsmässigt ett ”gap” då (relativt) få artiklar hittills har varit fokuserade på materialet i 1 Sam 21–29.

Lena-Sofia Tiemeyer, Örebro teologiska högskola